

vega aprila naprej pa se bodo jemale samo pri državni blagajnici na Dunaju. To tudi velja o papirnatih desetih, Postava, ktera davkov oprostuje novo zidane, prezidane in dozidane hiše za 16 ali 12 let, velja še tudi za leto 1870 in 1871.

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

(Dalje.)

I. Sadno drevje sploh ali v obče.

Vemo, da je Bog sam prvima človekoma v rajnu ali paradizu v živež sadje odkazal, ker njima še ni bilo mogoče si iz žita kruh narejali. Ravno tako je verjetno, da je ljudem v prvih časih večidel sadje v hrano služilo; in ker se takrat ljudje niso bili tako zbirljivi o živežu kakor dandanašnji, so toraj tudi s slabšim sadjem bili zadovoljni; s časoma se je pa vse to spremenilo do te stopnje, na kateri sedaj stojimo in živimo. Imamo pa tudi ptuje sadje. To se je tako zgodilo: Ljudje so v ptuje kraje prišli, tam so videli še lepše in boljše sadje raznega plemena, in želeli so ga tudi doma imeti, so ga prenesli, doma posadili in tako svojemu kraju ga privadili. Kar imamo prav žlahnega sadja, je večidel iz ptujih krajev, kakor: črešnje, višnje, breskve, kajsijske ali marelice, orehi, kutne, debele slive itd.

Nektero sadje pa pri nas še sedaj ne stori, in ni še vdomačeno, da bi brez posebnega oskrbovanja sad rodilo, in se toraj le po vrhah pri nas najde, kakor kisle limone, in rumene, sladke pomorance. Smokve ali fige, ki so surove in suhe na prodaj, in po trikrat na leto obrodijo. Drevo v zimi rado pozebe, slamo obvito ga pa miši oglodejo, z gnojem pokrito se naj bolj obvarje pred mrazom in mišmi. Oljka ima ozko, blede perje, podolgovate maslenke kakor črešnje debele, iz katerih se olje tlači, in le v topleh krajih stori. Lavorika ima črno dišeče zrnje, ktero jedilom dišavo dá, ki ga je skozi zimo z gnojem zagrniti, da ne pozebe. Mandeljnovo drevo ima sladka jederca; se mora pa z rjuho pokriti, kadar spomladanski mraz namerjava in je drevo v cvetju, v obče pri nas slabo rodi. Dalje je sadje požlahnjeno ali nepožlahnjeno. Vse požlahnjeno sadje je po človeški umetnosti svojo žlahnost zadobilo, postavim s presajenjem, cepljenjem in tančnejšem oskrbovanjem. Nepožlahnjeno sadje pa je tisto, ktero je še svojo prvo divjo natoro in lastnost obranilo, kakor: oreh, dren, kostanj itd.

Deli in posamezno sadno drevje.

Med vsemi rastlinami drevje najviše in najmočnejše priraste; ima pa korenine, deblo in veje, ktere se v en vrh ali več vrhov razprostirajo, in mladike, listje ali perje, popke ali brstje, cvetje in sadje poganjajo. Od zunaj odeva drevje skorja, med skorjo in terdim lesom je tenko ličje, lika ali lub, za tem belina in sredina lesa, ki ima v sredi stržen ali svrž, ter se tudi srčika imenuje.

Sadno drevje nam največ dobička prinese, rodi sadje in nam tudi les da za razno orodje v domačo rabo in na prodaj, kakor: oreh, črešnja, sliva, kostanj itd. Jablan ali jablana ima okrogla, sladka, pa tudi kiselna jabelka, ki se v režnjah sušijo in v jabelčnik tolčejo za bladivno pijačo. Hruška nosi podolgovato, sladko sadje; tepka da dober hruškovec. Črešnje so zdrava jed, surove in suhe; posebno kisle višnje. Slive so surove in suhe žlahni sad, iz katerih se tudi slivovec dela. Orehi dajo sladko jederče za potico ali pogajo in za olje, in kostanj dobre kostanje, oba pa dragi les. Ravno tako tudi sliva in črešnja dasta koristni les. Kutne se posušijo, ki so jako dišeče, hitro pa zginejo zelene. Breskve pri nas navadno po vinogrodih in vrhah rastejo, pa tudi marelice po tih krajih sadimo; v sredi imajo koščice, jabelka in hruške pa peške. Nešplje po sadunosnikih rastejo, kakor tudi skorši, ter dajo dober, okusen sad, ako je vgojen in vležan. Murve dajo otrokom oslastno zrnje, sviloprejkam pa tečno perje. Ribiz ima kiselne, rudeče jagode za zobanje, pa tudi za pokuho. Kosmatinke imajo ternasto perje pa rumenkaste sladke jagode.

Med sadje se štejejo tudi rudeče jagode, ki na rožnatih stebličkih po bregih na toplih krajih rastejo, in so žlahnega duba in pokusa; zrele z vinom ali sladkorjem, ali pa same

dajo bladivno, prijetno jed. Po vrhah raste debelejša sorta, po imenu drozki. Iz tega je očitno, da je mnogovrstnega sadja, ki pri nas dozori, vendar ni mogoče vseh plemen omeniti, ker samo jabelk je več od tisoč raznih sort; ravno tako se tudi bruske šteje okoli tisoč. Da si pa vemo boljših plemen izvoliti, se bodo poredoma nektera imenovala in ob kratkem popisala. (Dalje prib.)

Gospodarsko oznanilo.

Spindler Tomaž v Drakovcih pri Malinedelji, pošta Ljutomer, izvrsten drevorejec ima blizo 3000 2—5 let starih jablanic, med kterimi je največ zimskih mašancek in jih prodaja po prav nizki ceni, namreč po 20 do 50 kr. a. v. Če kdo hoče lepe jablanice kupiti, naj se pri njem oglasi. Priporočamo njegova drevesnica vsem gospodarjem.

Zgodovinski spomini.

(Priobčuje J. M.)

Slovenski jezik pridvorni jezik.

Sredovečni nemški pesnik in vitez Ulrich, žlahtni z Lichtensteinov, ki se je v začetku 13. stoletja prej ko ne na Štajerskem ali pa na Moravskem narodil (leto rojstva ni natanko znano) je nam v svoji knjigi imenovani „Frauendienst“, t. j. službovanje gospem posvečeno zapustil imenitno pričlo slovenskega jezika v 13. stoletju. V omenjeni knjigi popisuje nemški vitez svoje popotovanje kot gospa Venera iz Benetek skozi Lombardijo, Furlausko, Koroško, Štajersko, Avstrijsko v Čehe.

To popotovanje se je godilo leta 1227 takrat, ko je vojvodil na Koroškem Bernard II., zet Přemisla Otokara I., kralja Českega. Vojvodil je namreč od leta 1201—1256.

Na Vratih (dandanes po nemško „Thörl“) med Trebižem in Podkloštrom (Arnoldstein) v Zilski dolini, je pesnik kakor v navedeni knjigi pravi, srečal Koroškega vojvoda in okoli 100 koroških vitezov, ki so ga tukaj kot gospa Venere potujočega pričakovali in slovesno sprejeli.

„Knez in tovarši“ tako pripoveduje, „so me pozdravljali klicaje: „Buge waz primi gralva Venus“, t. j. „Bog vas primi kraljeva Venera!“ Pozdravili so ga tedaj v slovenskem jeziku knez in vitezi njegovi, slovenski jezik je bil tedaj takrat še pridvorni jezik.

Kaj si dekleta vse izmislijo, da bi ženina dobile!

Na murskem polju in v murških vrhah živijo sinovi in bčere tistega naroda, o katerem Nemci učijo a nemškutarji verujejo, da ni za drugo na svetu, kakor da drugim služi, jesti in piti spravlja, in za to dačo plačuje: — slovenskega a. Odkod imajo Nemci ta nauk, in s kakimi čudeži so svojim učencem, nemškutarjem spričali to vero, o tem sv. pismo ni tudi ustmeno izročilo molči. Slovenci pravijo, da je to kriva vera in lažnjiv nauk. Jaz tega ne bom pretresoval; kdor hoče pravo izvediti, naj bere krščansko dogmatiko in moralijo, velim krščansko, a ne nemške, madjaronske ali labonske. —

Med omenjenimi Slovenci na murskem polju in v murških vrhah pa je kaj lepih Micik in Zalik, kakor pravijo tisti pajbari. Tiste deklice pa imajo eno željo, ktero sicer kakor dekleta po drugih poljih in vrhah zakrivajo, pa se je znebiti ne morejo, dokler se jim ne izpolni želja po ženinu. Iz te želje je izrasla vera, ktera bi v minolih časih, ko so v Veržeju še nemškutarji bili, imenovala se vera verženske korenine, in je smešna, kakor je nemškutarjska grešna.

Na Andrejevo je v Vržeju semenj. Ktera se želi omožiti, mora se sv. Andreju postiti, na Andrejevo pa v Veržeju iti na semenj in si robeč kupiti. Ta verženski robeč mora do božiča vsak den robiti; na sveti post mora biti zarobljen; na sam sveti den pa ga mora pri sebi imeti pri vseh treh mešah. Kedar gre spat, mora verženski zarobljeni robeč pod glavo djati in na njem spat. Kedar kolednjaki pod oknom kolednico odpojejo, začne se ji senjati, in v senjah vidi pajbara, kibo njen ženin.

Za ovo vero menda nobeno slovensko dekle ne bi hotelo življenja dati; stokrat boljša pa itak je, nego vera nemškutarska.

Dopisi.

Ptuj, 1. jan. (Kako nemškutarski okrajni zastop gospodarji z narodnim premoženjem.) — Ptujski okrajni zastop si je omislil lepo število dragih, do 2 seznaja dolgih hrastovih soh; znabiti za to, ker popravlja mostove čez jarke in potoke naše okolice? med katerimi so neki tako slabi in luknjasti, da bi potrebno bilo vozaču prenašati konje in voz; sicer veznejo, noge polomljejo in kolesa potrpljejo; kakor se je na dan sv. Katarine nekemu Ščavinarju pripetilo. Bog ne daj, od tiste dobe, odkar ima ta zastop nadzorništvo cest in mostov, se res v nekterih krajih skoraj s praznim vozom ne more voziti.*)

Kaj pa je z sohami? Se bodo morebiti kamo v razstavo poslale, da svet zvê, kje je še lepa hrastovina doma? Res, v žalostno razstavo za žuljenega Slovence? Tiste lepe hrastove sohe morajo povsod, kjer se ceste ločijo, ali križajo, ko kažipoti služiti. Se vé, na slovenski zemlji za Slovence? Bog ne daj, samo za trde Nemce, katerim se poljubi po naši slovenski deželi potovati s trebihom za kruhom. — Tako n. pr. nosi ena tistih soh ne daleč od Ptujja, kjer se cesta loči, in ena proti Ljutomeru drži, na deski napis: „Nach Domau und Lutteberg.“ Kje neki je ta nesrečni „Lutteberg“? Ali se znabiti v novejših časih ta prijazni trg po „šprahi“ tamošnih nemško-slovencev tako veli? Kolikor takih kažipotov smo do sedaj videli, nosijo vsi le nemške napise, slovenskega nobenega. Prašamo Vas, dragi Slovenci, kdo pa Vam dela slovenske kažipote po nemškem delu Štajarske, koliko ste jih že videli s slovenskim napisom? Ali imate res toliko denarja, da tako velikodušno za bogatejše Nemce skrbite, ki vas zaničujejo in vam od svojega bogastva celo nič ne dajo? in res zaničevanje zaslužimo, ako tako bedasto ravnamo. Po Nemškem vidimo nemške, po Ogerskem madjarske, po Hrvaškem hrvaške napise; dosledno bi tedaj morali na Slovenskem biti slovenski; ako pa delamo za Nemce kažipote, moramo ravno po tisti pravici jih delati za Madjare in Labe, saj so tudi naši sosedi tako, kakor Nemci.

V okrajnem zastopu v Ptujji sedijo tudi nekteri pridni Slovenci, poznamo gosp. C. pri sv. Marjeti, M. pri sv. Urbanu, D. pri sv. Andražu, ali ste Vi tudi glasovali za nemške kažipote na Slovenskem? Ako ne, oznanite nam v „Slov. Gospodarju“, kako se je ta reč vršila, da mi ptujski slovenski okoličani Nemcem drage kažipote narejamo.

Eden za več, ki drage nemške kažipote plačujejo.

Iz Makol 3. januarja. (†) Dragi „Slov. Gospodar!“ Dovolj mi mali prostorček, da omenim žalostno dogodbo, ki se je zgodila 28. decembra pret. leta v srenji Dešni. Tamo ima neka žena vinograd; ker je bila bolna in ni sama iti mogla po vino, pošlje svojega 14 let starega vnuka in soseda v klet, da bi prinesla neke bokale vina domu; ko sta si v kleti vino natakala, pridejo trije malopridneži in začnejo za piti tirjati, kar sta jim tudi rada dala, kar je namreč tudi bilo prav; ko še vendar s podarjenim niso bili zadovoljni in so še več zahtevali, sta rekla, da več ne smeta dati, ker vino ni njihno; na to si začnejo po sili vino točiti, kolikor jim je bilo ljubo. Ko jih vendar z lepa iz kleti spravita, vzameta posodo z vinom in se podasta domu; komej sta dva streljaja daleč prišla, se približajo potepuhi za njima in začnejo soseda grdo psovati in eden ga začne celo po glavi tolči z debelo palco, ko je sosed videl, da mu gre za življenje, potegne dvocevno pištolo iz žepa, vstrelji iz jedne cevi vendar tako, da ni nikogar zadel, in ko so ga potem še bolj začeli tepsti, vstrelji iz druge cevi in zadene onega, ki ga je tepel tako zlo, da je v 24. urah umrl. Kteri je zdaj kriv umora? Jaz mislim, da sta kriva oba, več vendar tisti hudobnež, ki je začel razsajati in tepsti poštenega in pridnega moža. Največ pa so takih žalostnih dogodeb krive gosposke, ktere takih potepuhov bolj ostro ne kaznujejo, in nošnje orodja, kakor pištol, pušek in velikih nožev ne prepovedu-

*) Slišali smo, da je tisti odbornik okr. zastopa ki ceste nadgleduje, dal do svojega vinograda prav dobro cesto narediti. Seme malovredne, če se le jaz dobro vozim, vozite se drugi kakor hočete ali morete. Je to res gosp. S.? Pis.

jejo, če bi se vsakemu orožje vzelo, ki ga zmirom seboj nosi, in bi se ostro kaznoval, bi gotovo bilo bolj varno živeti.

Kmet.

Iz Ljutomera. V zadnjem listu III. tečaja „Slov. Gospodarja“ je bilo brati v dopisu iz Ljutomera, da je g. Anton Božič stavljal interpelacijo pri okrajnem zastopu, kar je vendar pomota, in zato prosim, da se to popravi do tega, da je le gosp. A. Rožič, zdravnik v Ljutomeru in okrajni zastopnik stavljal ono interpelacijo, tudi on je bil izvoljen za nadzornika, in le on je dobil nezaupnico od okrajnega zastopa in sicer zato, ker je ta gospod imel strašno mnogo opraviti s tem, da je zmirom in po vseh krajih iskal slovenskega kralja, in ker je pri tem važnem poslu kot nadzornik pozabil na svojo dolžnost, namreč na to, da bi pregledal račune. Tudi vodstvo ljutomerskih nemškutarjev je prevzel dr. Rožič.

Dalje še naznanjam, da je vrli narodnjak dr. Ploj se odpovedal nadzorništva, kar je voda na nemškutarski mlin, pravijo namreč, da v prihodnje ne bodo volili nobenega več nadzornika, veselijo se vendar zastonj, ker trdno sem prepričan, da se narodni zastopniki ne bodo ravnali po nemškutarskih željah.

Iz Artič, 2. januarja 1879. — Pusti mi dragi „Slov. Gospodar“, da tudi jaz neke vrstice prinesem, ker še morebiti nikdo ni v tebi kaj čital iz artiške fare. Tudi jaz ti nimam kaj posebnega povedati, če ni to, da marsikteri pričakuje tukaj boljšega vremena v novem letu. Preteklo jeSENSKO slabo vreme nas je tako v vsem zadržalo, da si marsikter kmetič ni mogel svoje zimske setve v zemljo spraviti, pa tudi to, kar je posejanega, se kaže zlo slabo in ne obeta obilne žetve; nekoliko časa sem že namreč zmirom dežuje, in zato zmirom voda na njivah stoji, zdaj pa je celo led, ki bo prej ko ne, setvo celo zadušil. Tudi prezgodni sneg nam je neusmiljeno mnogo sadnega drevja polomil, lahko si je zato misliti, da nam bode pri vsem tem prihodnjič veliko manjkalo. Tudi vina smo preteklo leto malo dobili, ali vendar precej dobro kapljico.

Zdaj pa še nekaj opomnim zastran učiteljev pri naši šoli. Imeli smo res prav izvrstnega učitelja, preselil se je vendar na kranjsko mejo; bil je prav priden narodnjak, ki je mnogo farmanov nagovoril, da so se vpisali v Mohorsko društvo, pri katerem prej ni bilo niti jedne duše iz artiške fare. Pečal se je tudi mnogo s kmetijstvom, in je posadil in požalhtnil prav mnogo drevesic, tako, da je šola prav lepo s sadnimi drevesicami okinčana. Ali, žalibog, da se za reve drevesica zdaj nikdo več ne briga, nikdo jih ne oskrbuje in večidel jih je že celo polomljenih, škoda tedaj za trud, ki ga je imel oni priden učitelj. Tudi cerkev se je v vsem predrugačila, in orgle imajo največkrat počitke. O kako žalostno se je vse v kratkem spremenilo! — Z Bogom, drugokrat kaj drugega!

J. K.

Politični ogled.

Na Dunaju se zdaj cela politika suče okolo adres, ki se izdelavajo pri odsekih gospodske zbornice in zbornice poslancev. Poslanec Tinti, ki bo sporočeval o adresi, je napravil tudi adresin načrt in ga je predložil odseku, načrt se je v mnogih delih odobril, v mnogih pa se je mnogo ostreje napravil; dobro bi bilo, če bi se v adresi kaj bolj določnega reklo, kakor se je reklo v prestolnem govoru, o katerem še dan danes nikdor ne vé, kaj se je hotelo reči. Avstrijski državljani imajo pravico, na tanko izvedeti, kaj njihovih zastopnikov o tako važnih vprašanjih mislijo.

Pri generalni debati adrese je Grocholski grajal načrt adresin, ki sili do tega, da se bo vpeljal obsedni stan.

Schindler je za tako adreso, po kateri bi se naj vpeljal mir brez vsake sile. Svetec je rekel, da vsi avstrijski narodi želijo, da bi se enkrat že napravila pogodba z vsemi narodi, in tako odpravil sedajni stan. Kuranda, da se nebi smelo pri adresi ozirati na Čehe, ki se zdržavajo sedanje politike. Pri specialni debati sta rekla Svetec in Grocholski, da se tudi nahajata na ustavnem stališču, in želita vendar, da se ustava premeni.

Pri seji 11. t. m. odbora za adreso je rekel predsednik, da je izvedel od ministerstva, da je cesar ukazal, da se morete obe ministerski razložbi (memorandum) ki ste se izročili cesarju, razglasiti.